

วรรณคดีที่เกี่ยวข้อง

ประวัติโครงการแก้ไขการไม่รู้หนังสือแบบเบ็ดเสร็จ

โครงการแก้ไขการไม่รู้หนังสือแบบเบ็ดเสร็จ เป็นโครงการใหม่ที่สุดของการสอนผู้ไม่รู้หนังสือในชนบท ดำเนินการโดยกองการศึกษาผู้ใหญ่ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ แต่การจัดการศึกษาสำหรับผู้ไม่รู้หนังสือในประเทศไทยมีมานานแล้ว คือ ตั้งแต่ พ.ศ. 2483 เป็นต้นมา อันเนื่องมาจากผลการสำรวจสำมะโนประชากร พ.ศ. 2480 ซึ่งพบว่า มีผู้ไม่รู้หนังสือซึ่งมีอายุ 10 ปีขึ้นไปถึง 68.8 % รัฐบาลจึงมองเห็นความจำเป็นในเรื่องการศึกษาผู้ใหญ่และเริ่มรณรงค์จัดการไม่รู้หนังสือโดยออกพระราชกำหนดบังคับให้คนไทยทุกคนต้องได้รับการศึกษาขั้นต้นใน พ.ศ. 2480 นอกจากนั้นได้มีการจัดตั้งกองการศึกษาผู้ใหญ่ขึ้นในกระทรวงศึกษาธิการด้วยในปีเดียวกัน และการศึกษาผู้ใหญ่ซึ่งจัดเป็นครั้งแรก คือ การศึกษาขั้นมูลฐาน มีหลักสูตรคล้ายกับหลักสูตรระดับประถมศึกษาตอนต้น การสอนเน้นที่ทักษะการอ่านเขียนเป็นสำคัญ เมื่อเรียนจบนักศึกษาผู้ใหญ่จะได้รับประกาศนียบัตรเทียบเท่าประกาศนียบัตรประถมศึกษาตอนต้น ต่อมาเมื่อเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ขึ้น และภายหลังที่สงครามยุติแล้ว เศรษฐกิจของประเทศตกต่ำ รัฐบาลจำเป็นต้องยกเลิกพระราชกำหนดดังกล่าว ปล่อยให้เรียนโดยสมัครใจ ทำให้การศึกษายุใหญ่ซบเซาลงระยะหนึ่ง จนถึง พ.ศ. 2490 จึงได้มีการฟื้นฟูและปรับปรุงการศึกษายุใหญ่อีกครั้งหนึ่ง และเพิ่มการศึกษายุใหญ่สำหรับผู้ไม่รู้หนังสือในเขตเมืองขึ้น คือ การศึกษายุใหญ่ระดับ 1 และระดับ 2 ซึ่งเทียบได้กับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 และปีที่ 4 ตามลำดับ นอกเหนือจากการศึกษาขั้นมูลฐานซึ่งจัดสำหรับผู้ไม่รู้หนังสือในชนบทเช่นเดิม ผู้ที่เรียนจบการศึกษายุใหญ่ระดับ 1 และระดับ 2 จะได้รับประกาศนียบัตรเทียบเท่าประกาศนียบัตรประถมศึกษาตอนต้นเช่นเดียวกัน

ปัญหาในการจัดการศึกษายุใหญ่ทั้ง 2 ประเภท คือ อัตราการออกกลางคันของนักศึกษายุใหญ่ที่อยู่ในระดับสูง เช่น ใน พ.ศ. 2506 นักศึกษายุใหญ่ทั้งหมด 11,208 คน มีผู้สำเร็จเพียง 6,922 คน และเมื่อพิจารณาถึงสภาพการรู้หนังสือของประชากรในประเทศไทย

ขณะนั้นปรากฏว่า มีผู้ไม่รู้หนังสือซึ่งมีอายุ 15 ปีขึ้นไป 23 % นอกจากนั้นมีเด็กที่ไม่ได้เข้าเรียน 4 % ของเด็กในวัยเรียนทั้งหมด และอีกประมาณ 32 % ของนักเรียนที่เรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 แต่กลับเข้าสู่สภาพการไม่รู้หนังสืออีก ดังนั้น ในขณะที่การศึกษาหลักสูตรต่าง ๆ สามารถผลิตผู้รู้หนังสือได้ประมาณปีละ 22,000 คน แต่มีจำนวนผู้ไม่รู้หนังสือเพิ่มปีละ 36,000 คน สภาพเช่นนี้ชี้ให้เห็นว่า การศึกษาผู้ใหญ่ที่ดำเนินการอยู่ยังไม่เหมาะสมพอที่จะแก้ไขภาวะการไม่รู้หนังสือได้

ใน พ.ศ. 2508 องค์การยูเนสโกได้จัดสัมมนาระหว่างชาติว่าด้วยการจัดการไม่รู้หนังสือขึ้นที่กรุงเทพมหานคร ประเทศไทยได้ร่วมในการสัมมนาครั้งนี้ด้วย ที่ประชุมได้พิจารณาและยอมรับว่า การสอนให้รู้หนังสือเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอ ควรสอนให้การเรียนรู้หนังสือสัมพันธ์กับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ โดยเสนอให้สอนด้านอาชีพควบคู่ไปกับการสอนอ่านเขียน เพื่อให้ผู้เรียนจะได้นำความรู้ที่ได้รับไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในการปรับปรุงอาชีพและความเป็นอยู่ของตัวเองให้ดีขึ้น การสอนแบบนี้ที่ประชุมให้ชื่อว่า Functional Literacy หรือ Work-Oriented Functional Literacy Program¹

ใน พ.ศ. 2511 ประเทศไทยได้ร่วมมือกับองค์การยูเนสโกทดลองการสอนตามแนวที่องค์การยูเนสโกได้วางไว้ คือ การสอนอ่านเขียนควบคู่กับการฝึกอาชีพ ที่จังหวัดลำปาง ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีผู้ไม่รู้หนังสือสูง คือประมาณ 48.9 %² และประชากรที่เป็นเป้าหมายของการทดลอง คือ ผู้ไม่รู้หนังสือในชนบท แม้ว่าการทดลองโครงการนี้จะประสบความสำเร็จมากกว่าการจัดการศึกษาผู้ใหญ่ที่ดำเนินการมาก่อนก็ตาม แต่ก็ต้องประสบปัญหาที่สำคัญ กล่าวคือ นักศึกษามาเรียนไม่สม่ำเสมอและอัตราการออกกลางคันยังอยู่ในระดับสูง ขวัญของครูอยู่ในระดับต่ำ และจากการประเมินผลการทดลองพบว่า นักศึกษาผู้ใหญ่ที่เรียนสำเร็จมีความสามารถอ่านเขียนเท่านั้น แต่ทางด้านอาชีพซึ่งควรจะได้รับในการเรียนด้วยนั้นเมื่อน้อยมาก

¹บุญสม นวานุกเคราะห์, "โครงการจัดการไม่รู้หนังสือ," รวมบทความการศึกษาผู้ใหญ่ (กองการศึกษาผู้ใหญ่, 2515), 154.

²เรื่องเดียวกัน, หน้า 155.

ทั้งนี้ เนื่องจากครูไม่มีความมั่นใจพอที่จะสอนค่านอาชีพเพราะไม่เคยได้รับการฝึกค่านอาชีพมาก่อน นอกจากนั้นในบางเรื่องผู้เรียนยังมีความรู้มากกว่า เช่น การทำนา เป็นต้น เมื่อพบกับสภาพเช่นนี้ครูจึงแก้ปัญหาด้วยการสอนอ่านเขียนค่านเดียว และละเลยการสอนค่านอาชีพ ทำให้ผู้เรียนไม่ได้รับประโยชน์จากการมาเรียนเท่าที่ควร จึงจำเป็นต้องมีการปรับปรุงโครงการนี้ใหม่

ใน พ.ศ. 2513 องค์การการศึกษาโลก³ (World Education) ได้จัดสัมมนาเกี่ยวกับการศึกษาผู้ใหญ่และการวางแผนครอบครัว ที่กรุงนิวเคลลี ประเทศอินเดียน ผู้แทนจากประเทศไทยได้ร่วมในการสัมมนาครั้งนี้ และได้ร่างโครงการแก้ไขการไม่รู้หนังสือขึ้นใหม่ โดยเพิ่มเนื้อหาด้านการวางแผนครอบครัวในโครงการด้วย และด้วยความช่วยเหลือด้านการเงินและวิชาการจากองค์การการศึกษาโลก องค์การยูซอม (USOM) พร้อมกับความเห็นชอบจากกระทรวงศึกษาธิการ กองการศึกษาผู้ใหญ่จึงได้เริ่มดำเนินการทดลองโครงการใหม่ และให้ชื่อโครงการนี้ว่า โครงการแก้ไขการไม่รู้หนังสือแบบเบ็ดเสร็จ (Functional Literacy and Family Life Education Program) ตั้งแต่ พ.ศ. 2513 เป็นต้นมา และในปี พ.ศ. 2516 จังหวัดขอนแก่นเป็นจังหวัดหนึ่งซึ่งได้เปิดสอนตามโครงการนี้ในหมู่บ้าน 4 แห่ง คือ หมู่บ้านม่วง หมู่บ้านโนนทอน หมู่บ้านเป็ด และหมู่บ้านเลิง ซึ่งทั้ง 4 แห่งอยู่ในอำเภอเมืองแต่ต่างตำบลกัน ได้ดำเนินการสอนตั้งแต่เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2516⁴ และเป็นจังหวัดที่ผู้วิจัยได้เลือกสำหรับการวิจัยครั้งนี้

ลักษณะโครงการแก้ไขการไม่รู้หนังสือแบบเบ็ดเสร็จ

สิ่งที่ควรจะต้องกล่าวถึงและทำความเข้าใจก่อนที่จะกล่าวถึงลักษณะโครงการแก้ไขการไม่รู้หนังสือแบบเบ็ดเสร็จ คือ ความหมายของการรู้หนังสือใช้ประโยชน์ได้ (functional literacy) ซึ่งได้มีองค์กรและบุคคลต่าง ๆ เสนอความหมายไว้ อาทิเช่น

³ องค์การการศึกษาโลก ตั้งขึ้นใน พ.ศ. 2494 เป็นองค์การเอกชนที่ไม่มุ่งผลกำไร และทำงานเฉพาะอย่างในด้านการศึกษาผู้ใหญ่ มีสำนักงานอยู่ที่นครนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา.

⁴ ศึกษาคณนวก หน้า 54.

องค์การยูเนสโกได้ให้ความหมายของการรู้หนังสือใช้ประโยชน์ไว้ว่า ผู้รู้หนังสือใช้ประโยชน์ได้ คือ ผู้ที่มีความรู้เพียงพอที่จะรวมกิจกรรมที่ต้องใช้ทักษะการรู้หนังสือในกลุ่มหรือชุมชนที่ผู้นั้นเป็นสมาชิกได้อย่างมีประสิทธิภาพ และทำให้เกิดการพัฒนาในตนเองและชุมชนควย⁵

เจ.ซี. มาเทอร์⁶ (J.C. Mathur) ได้กล่าวว่า การรู้หนังสือใช้ประโยชน์ได้ เป็นการให้ทักษะที่จำเป็นแก่ผู้เรียน ทำให้เขาเหล่านั้นประกอบอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ และใช้ประโยชน์ได้สอดคล้องกับสภาพสังคมที่เขาอาศัยอยู่

เกรย์⁷ (Gray) ได้กล่าวไว้เช่นกันว่า ผู้รู้หนังสือใช้ประโยชน์ได้นั้นต้องมีความรู้ และทักษะการอ่านเขียนที่จะทำให้ผู้นั้นสามารถรวมกิจกรรมที่ต้องอาศัยทักษะเหล่านี้ในกลุ่มหรือสังคมของผู้นั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สำหรับประเทศไทย การรู้หนังสือใช้ประโยชน์ได้ เน้นความรู้ที่มุ่งให้ผู้เรียนนำไปใช้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวัน เป็นการช่วยปรับปรุงความเป็นอยู่ในครอบครัวและชุมชนให้ดีขึ้น ในขณะที่เดียวกันก็มุ่งที่จะให้ผู้เรียนอ่านออกเขียนได้ควย

ดังนั้น โครงการแก้ไขการไม่รู้หนังสือแบบเบ็ดเสร็จของประเทศไทยจึงมีลักษณะดังต่อไปนี้ คือ

⁵Literacy House Lucknow and Literacy House Hyderabad, Functional Literacy and Family Life Planning Education (Lucknow: Literacy House Lucknow, 1972), p. 15.

⁶J.C. Mathur, "Functional Literacy," Functional Literacy and Family Life Planning Education (Lucknow: Literacy House Lucknow, 1972), p. 7.

⁷W.S. Gray, The Teaching of Reading and Writing (Paris: UNESCO, 1956), p. 24.

ก. ปรัชญา

เนื่องจากประชากรส่วนใหญ่ของประเทศเป็นพุทธศาสนิกชน ดังนั้นหลักการทางพุทธศาสนาจึงมีอิทธิพลต่อแนวปรัชญาของโครงการแก้ไขการไม่รู้หนังสือแบบเบ็ดเสร็จอยู่มาก กล่าวคือ โครงการนี้ถือว่า ชีวิตของมนุษย์ย่อมมีทุกข์ ความทุกข์ย่อมมีทางที่จะแก้ไขได้ การที่จะแก้ไขได้นั้นผู้มีทุกข์หรือผู้ที่พยายามให้ทุกข์เบาบางไปจำเป็นจะต้องรู้สาเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ จากนั้นจึงหาทางที่เหมาะสมที่สุดสำหรับตนเองในการแก้ปัญหาเหล่านั้น ๆ ต่อไป

ประชาชนไทยส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในชนบท และในทัศนะของผู้ดำเนินการโครงการนี้ เห็นว่า ชีวิตในชนบทเป็นชีวิตที่ค่อนข้างจะยากจน มีโรคภัยไข้เจ็บเบียดเบียน อีกทั้งขาดความสะดวกสบายในการเป็นอยู่นานับการ สาเหตุส่วนใหญ่ของความยากลำบากเหล่านี้คือ การปฏิบัติตนไปตามสภาพที่เคยปฏิบัติกันมาอย่างเคยชิน โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงหรือคิดถึงผลดีผลเสียของการปฏิบัตินั้น ๆ ดังนั้น หากโครงการนี้จะให้ข้อมูลที่ช่วยให้ประชาชนได้ทราบถึงผลดีผลเสียของสภาพการปฏิบัติตนในชีวิตประจำวัน พร้อมกับรู้จักคิดอย่างมีเหตุผลในการเลือกวิธีการปฏิบัติที่เหมาะสมของแต่ละบุคคลและของสังคมนั้น ๆ แล้ว ประชาชนก็จะมีการกินดีอยู่ดี และมีความสุขยิ่งขึ้นได้

ข. ความมุ่งหมาย

โครงการแก้ไขการไม่รู้หนังสือแบบเบ็ดเสร็จ มีความมุ่งหมายที่จะ

1. สอนให้อ่านออกเขียนได้ คิดเลขเป็นเพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน
2. แก้ไขความเชื่อและวิธีดำเนินชีวิตอันเป็นอุปสรรคต่อการกินดีอยู่ดี เป็นการยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนในชนบท
3. ให้การศึกษาเพื่อเป็นการเตรียมประชาชนในชนบทให้พัฒนากรสาขาต่าง ๆ ทำงานด้านบริการได้สะดวกและมีประสิทธิภาพดี

ค. หลักสูตร

การสร้างหลักสูตร เริ่มจากการสำรวจ รวบรวมสภาพที่เป็นปัญหาและลักษณะต่าง ๆ ในท้องถิ่นที่จะเริ่มโครงการ หลังจากนั้นจึงได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้น ซึ่ง

ประกอบด้วยผู้แทนจากกระทรวงต่าง ๆ เช่น กระทรวงเกษตร กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงมหาดไทย กระทรวงเศรษฐกิจ เป็นต้น และเจ้าหน้าที่จากองค์การเอกชนที่เกี่ยวข้องกับงานในการพัฒนาชนบท คณะกรรมการชุดนี้ได้พิจารณาคัดเลือกปัญหาที่สำคัญในชนบทจากข้อมูลที่ได้จากการสำรวจและจากประสบการณ์ในการทำงาน รวบรวมขึ้นเป็นเนื้อหาของหลักสูตร ซึ่งมุ่งแก้ปัญหา 4 ด้าน คือ การทำมาหากิน การอนามัยและวางแผนครอบครัว เศรษฐกิจ และหน้าที่พลเมือง ซึ่งเสนอต่อผู้เรียนในรูปของความคิดรวบยอด (concept) ครูและวัสดุอุปกรณ์จะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจว่า ทำไมสภาพที่เป็นอยู่จึงเป็นปัญหา และปัญหาเหล่านี้มีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ประจำวันอย่างไร ด้วยความคิดรวบยอดและวิธีการอย่างไร จึงจะแก้ไขปัญหานั้น ๆ ได้

ความคิดรวบยอดทั้งหมดที่ประกอบเป็นเนื้อหาของหลักสูตร มี 73 หัวข้อ แบ่งเป็นความคิดรวบยอดเกี่ยวกับ การทำมาหากิน 15 หัวข้อ การอนามัยและวางแผนครอบครัว 30 หัวข้อ เศรษฐกิจ 14 หัวข้อ และหน้าที่พลเมือง 14 หัวข้อ หลักสูตรนี้ใช้ในภาคเหนือเป็นภาคแรก ดังนั้น เมื่อนำไปใช้ในภาคอื่น ๆ อาจจะมีการเปลี่ยนแปลงบ้างเพื่อให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพแต่ละท้องถิ่น

ง. แบบเรียน

แบบเรียนที่ใช้ในโครงการแก้ไขการไม่รู้หนังสือแบบเบ็ดเสร็จ มีลักษณะเป็นแผนการรัก เจาะรู้และยึดติดกันเป็นเล่ม นักศึกษาผู้ใหญ่จะได้รับแผนการรักเฉพาะแผ่นที่จะเรียนในคืนหนึ่ง ๆ เท่านั้น แล้วนำแผนการรักนี้ประกอบเป็นเล่มด้วยตัวเองภายในพื้นที่ที่ได้รับตั้งแต่เริ่มมาเรียน และในที่สุดนักศึกษายุใหญ่จะมีหนังสือเป็นของตัวเอง 2 เล่ม ประกอบด้วยแผนการรักประมาณ 212 แผ่น ซึ่งมีเนื้อหา 18 บทเรียน เมื่อเรียนจบโครงการแล้ว

แผนการรักแต่ละแผ่นนั้น ด้านหน้ามีรูปภาพที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาในบทเรียน ส่วนใหญ่เป็นภาพซึ่งแสดงให้เห็นถึงปัญหาหรือสภาพชีวิตในชนบท ใ้ภาพจะมีคำหลักประมาณ 2 ถึง 4 คำ ซึ่งเป็นแนวความคิดรวบยอดในบทเรียนพิมพ์อยู่⁸ ส่วนด้านหลังเป็นเมทสรูปของเนื้อหา

⁸ ดูตัวอย่างในภาคผนวก หน้า 52.

พร้อมกับของว่างสำหรับให้เลือกเติมคำ⁹ เป็นการทดสอบความเข้าใจและฝึกการอ่าน นอกจากนี้จะมีแผนการคัมภีร์ฝึกทักษะการอ่าน คัด เขียน เพื่อให้ให้นักศึกษาผู้ใหญ่มีความคล่องแคล่วในการอ่านเขียนยิ่งขึ้น

การสร้างแบบเรียนในลักษณะข้างต้นนี้ มีข้อดีคือ

1. สำหรับนักศึกษาผู้ใหญ่ ประสบการณ์จากโครงการสอนผู้ใหญ่ให้รู้หนังสือชี้ให้เห็นว่า การให้แบบเรียนแก่นักศึกษาผู้ใหญ่เป็นเล่มในขณะที่ยังไม่รู้หนังสือ จะทำให้นักศึกษาผู้ใหญ่หมกมุ่นตั้งใจเรียน ซึ่งอาจถือเป็นสาเหตุของการออกกลางคันประการหนึ่ง แต่ด้วยแบบเรียนลักษณะนี้และการได้รับแบบเรียนครั้งละ 1 แผน เฉพาะที่จะเรียนในครั้งนั้น ๆ สามารถจะแก้ปัญหาข้างต้นได้ และยังทำให้นักศึกษาผู้ใหญ่เห็นความก้าวหน้าในการเรียนจากจำนวนแผนการคัมภีร์ที่เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ นอกจากนี้จำนวนแผนการคัมภีร์ที่ขาดไปเพราะการขาดเรียนจะเป็นสิ่งกระตุ้นให้นักศึกษาผู้ใหญ่มาเรียนสม่ำเสมอ

2. สำหรับการขยายโครงการไปยังท้องถิ่นต่าง ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นอาจมีการเปลี่ยนแปลงแบบเรียนบางส่วน โดยการเพิ่มหรือลดแผนการคัมภีร์ลงบางแผน แทนการจัดพิมพ์แบบเรียนทั้งเล่ม

จ. การสอน

การสอนครั้งหนึ่ง ๆ ใช้เวลาประมาณ 2 ชั่วโมง 30 นาที ส่วนเวลาที่จะเริ่มสอนนั้นขึ้นอยู่กับความสะดวกและความเหมาะสมกับสภาพของแต่ละท้องถิ่น การสอนตลอดหลักสูตรใช้เวลา 6 เดือน หรือ 200 ชั่วโมง

โดยทั่วไปอุปกรณ์การสอนทุก ๆ ครั้ง คือ แผนภูมิขนาดยาว 31 นิ้ว กว้าง 21 $\frac{1}{2}$ นิ้ว มีลักษณะทุกอย่างเหมือนแผนการคัมภีร์ที่จะแจกให้นักศึกษาผู้ใหญ่ในการเรียนครั้งนั้น ๆ ต่างกันที่ขนาดเท่านั้น ใช้คียบนกระดานให้ทุกคนเห็นได้ชัดเจน

⁹ดูตัวอย่างในภาคผนวก หน้า 53.

วิธีสอนซึ่งเป็นหลักสำคัญของโครงการนี้ คือ การอภิปราย และมีลำดับขั้นในการสอนดังนี้ คือ

1. ขั้นการนำเข้าสู่บทเรียน

1.1 สำหรับวันแรก แนะนำตัว สร้างความคุ้นเคยระหว่างนักศึกษาผู้ใหญ่ และนักศึกษาผู้ใหญ่กับครู

1.2 วันต่อ ๆ ไปก่อนเข้าเรียน ทักทายปราศรัยให้เกิดความเป็นกันเองกับนักศึกษาผู้ใหญ่

1.3 การนำเข้าสู่บทเรียน ใ้ให้นักศึกษาผู้ใหญ่เกิดความสนใจอยากเรียน โดยใช้อุปกรณ์การสอน คือ แผนภูมิ หรือภาพในบทเรียน

2. ขั้นการสร้างความคิดรวบยอด

2.1 แบ่งกลุ่มย่อยเพื่ออภิปราย

2.2 ใ้ให้นักศึกษาผู้ใหญ่อภิปรายจากปัญหาหรือภาพ แล้วนำมารายงานในกลุ่มใหญ่ และสรุปครั้งหนึ่ง อาจเปิดโอกาสใ้ให้นักศึกษาผู้ใหญ่คนอื่น ๆ ชักถามเพื่อความเข้าใจ แล้วจึงนำเข้าสู่ขั้นต่อไป

3. ขั้นการอ่าน

3.1 ครูเขียนคำหลักบนกระดาน หรือใช้แผนภูมิ

3.2 ครูอ่านคำหลัก แล้วใ้ให้นักศึกษาผู้ใหญ่อ่านตาม

3.3 ครูอ่านบทเรียน (จากแผนภูมิ หรือครูลอกลงบนกระดาน)

3.4 ครูอ่านบทเรียนทั้งหมด แล้วใ้ให้นักศึกษาผู้ใหญ่อ่านตาม

3.5 ใ้ให้นักศึกษาผู้ใหญ่อ่านบทเรียนพร้อมกันโดยครูไม่ต้องอ่านนำ

3.6 ลองใ้ให้นักศึกษาผู้ใหญ่คนใดคนหนึ่ง หรือ 2 ถึง 3 คน ออกมาชี้และอ่านใ้คนอื่น ๆ อ่านตามไปด้วย

4. ขั้นการเขียน

4.1 ใ้ให้นักศึกษาผู้ใหญ่เขียนวงกลมหรือขีดเส้นใ้คำหลัก

4.2 ใ้ให้นักศึกษาผู้ใหญ่เขียนคำหลักบนกระดานหรือในสมุด

4.3 ใ้ทำแบบฝึกหัดอื่น ๆ

5. ชั้นสรุปบททวน

5.1 อ่านบททวนคำหลักและเนื้อหา

5.2 อภิปรายบททวนความคิดรวบยอด และอาจจะอภิปรายปัญหาอื่นที่เกี่ยวข้องกับบทเรียน หรือนักศึกษาผู้ใหญ่ต้องการความช่วยเหลือ

การแจกแบบเรียนให้นักศึกษาผู้ใหญ่ มักจะแจกเมื่อสอนถึงขั้นการเขียน ก่อนขั้นนี้จะใช้แผนภูมิ เพื่อให้นักศึกษาผู้ใหญ่สนใจในสิ่งที่เดียวกัน แต่ในบางครั้งจะแจกเมื่อเริ่มการอ่าน ถ้านักศึกษาผู้ใหญ่ไม่สามารถมองเห็นแผนภูมิได้ชัดเจนทุกคน

น. ครู

คุณสมบัติของครูผู้สอนตามโครงการแก้ไขการไม่รู้หนังสือแบบเบ็ดเสร็จ คือ

1. มีความรู้อย่างน้อยมัธยมศึกษาปีที่ 3 หรือเป็นผู้มีประสบการณ์ในการสอนอย่างน้อย 10 ปี
2. มีความสามารถในการสอนผู้ใหญ่
3. มีความเสียสละ คลองท้วมในการปฏิบัติงาน
4. ต้องเป็นผู้ที่มีวุฒิกรรมการสอนโครงการแก้ไขการไม่รู้หนังสือแบบเบ็ดเสร็จ หรือได้รับการฝึกอบรมจนได้รับวุฒิกรรมการเปิดชั้นเรียน

เนื่องจากหลักสูตรโครงการแก้ไขการไม่รู้หนังสือแบบเบ็ดเสร็จมีลักษณะพิเศษ จึงจำเป็นต้องมีการคัดเลือกและอบรมครูผู้สอน การคัดเลือกครูนั้นมี 3 วิธี¹⁰ คือ

1. การอบรมก่อนเริ่มโครงการ ใช้เวลาประมาณ 1 สัปดาห์ การอบรมนี้ครูจะได้รับความรู้เกี่ยวกับจิตวิทยาการศึกษาผู้ใหญ่ เนื้อหาของหลักสูตร และทดลองสอนตามวิธีที่ใช้ในโครงการ โดยมีศึกษานิเทศก์และครูคนอื่น ๆ คอยให้คำแนะนำ

¹⁰ กองการศึกษาผู้ใหญ่, กรมสามัญศึกษา, โครงการแก้ไขการไม่รู้หนังสือแบบเบ็ดเสร็จ (เอกสารประกอบอันที่ 5, กองการศึกษาผู้ใหญ่, 2514), หน้า 5.

2. การนิเทศก์ระหว่างการดำเนินงาน ในระหว่างการสอน ศึกษาพิเศษ จากจังหวัดจะเดินทางไปตรวจเยี่ยมอย่างน้อยเดือนละครั้ง เพื่อติดตามผลการดำเนินงาน และให้ความช่วยเหลือแก่ครูผู้สอน

3. การประชุมติดตามผล จัดขึ้น 2 ครั้ง ระหว่างการดำเนินงาน เป็นการประชุมของครูและศึกษาพิเศษ เพื่อพิจารณาแก้ไขปัญหาที่พบในการทำงาน

นอกจากวิธีเหล่านี้แล้ว ทางโครงการได้จัดทำคู่มือครูขึ้น 2 เล่ม (คู่มือการสอน แบบเรียนการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็คเสร็จ เล่ม 1 และเล่ม 2) มีเนื้อหาเกี่ยวกับจิตวิทยาการศึกษาผู้ใหญ่ เทคนิคการสอนแบบต่าง ๆ ตลอดจนความรู้เพิ่มเติมเพื่อช่วยในการสอนของครู

ข. นักศึกษาผู้ใหญ่

005206

ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการจัดการศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็คเสร็จ

พ.ศ. 2516 ผู้ที่จะเข้าเรียนจะต้องมีคุณสมบัติดังนี้

1. อายุย่างเข้าปีที่ 15 ขึ้นไป
2. เป็นผู้ที่ไม่เคยเข้าโรงเรียนมาก่อน หรือเคยเข้าโรงเรียนแต่ไม่จบชั้น ประถมศึกษาปีที่ 4
3. ไม่เป็นผู้มีจิตพิการ ไม่สมบูรณ์หรือโรคติดต่ออันตราย หรือโรคอื่นใด อันเป็นที่น่ารังเกียจแก่ผู้เรียนด้วยกัน

ข. การวัดผล

นักศึกษาผู้ใหญ่ต้องมีเวลาเรียนไม่ต่ำกว่า 70 % ของเวลาเรียนทั้งหมดในภาคเรียน นั้น ถ้านักศึกษาผู้ใหญ่คนใดมีเวลาเรียนไม่ครบ 70 % หากครูผู้สอนเห็นว่าผู้นั้นมีความตั้งใจ เรียนดีและได้รับความรู้แล้วพอสมควร เมื่อต้องการจะขอให้นักศึกษาผู้ใหญ่รับประกาศนียบัตร ครูจะต้องสอนชดเชยให้จนมีเวลาครบ 70 % ของเวลาเรียนทั้งหมดในหลักสูตรก่อน จึงจะ เสนอให้รับประกาศนียบัตรได้

การทดสอบระหว่างภาคเรียน ต้องมีไม่ต่ำกว่า 3 ครั้ง โดยครูผู้สอนเป็นผู้ออก ข้อสอบเอง และนำผลการสอบทั้งสามครั้งเป็นข้อมูลในการแก้ไขปรับปรุงการเรียนการสอน

เพื่อให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น วิชาที่ทดสอบคือ ภาษาไทย เลขคณิต ความรู้ที่ไ้เรียน และ การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ (ด้วยการสังเกต สัมภาษณ์ หรือวิธีการอื่น ๆ แล้วบันทึกไว้เป็น หลักฐาน)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กองการศึกษาผู้ใหญ่ได้ทำการวิจัยเพื่อประเมินผลการทดลองโครงการแก้ไขการไม่รู้หนังสือแบบเบ็คเสร์จ จังหวัดลำปาง และแพร่ ในปี พ.ศ. 2514 ซึ่งเป็นปีแรกของการทดลองโครงการนี้ในประเทศไทย การประเมินผลครั้งนี้ได้ใช้กลุ่มทดลอง เป็นกลุ่มตัวอย่างของนักศึกษาผู้ใหญ่ 252 คน จากโรงเรียนผู้ใหญ่แบบเบ็คเสร์จ 20 โรงเรียน ในจังหวัดลำปาง และแพร่ จังหวัดละ 10 โรงเรียน ซึ่งมีนักศึกษาผู้ใหญ่ทั้งหมด 427 คน ส่วนกลุ่มควบคุมคือ กลุ่มตัวอย่างของนักศึกษาผู้ใหญ่ 16 คน จากโรงเรียนที่สอนตามหลักสูตรการศึกษาผู้ใหญ่ชั้น มุตรฐาน ซึ่งเป็นหลักสูตรเดิม 2 โรงเรียน ในจังหวัดลำปางและแพร่จังหวัดละ 1 โรงเรียน ซึ่งมีนักศึกษาผู้ใหญ่ทั้งหมด 50 คน เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผลได้แก่ แบบทดสอบความสามารถในการอ่าน แบบทดสอบความสามารถในการคิดเลข แบบทดสอบทั้งสองนี้วัดความสามารถเป็นระดับ ทั้งหมดมี 9 ระดับ เรียงลำดับจากง่ายไปหายาก และแบบวัดทัศนคติและความคิดเห็นในเรื่องท่ามาหากิน การอนามัยและวางแผนครอบครัว เศรษฐกิจ และหน้าที่พลเมือง โดยสัมภาษณ์ให้นักศึกษาผู้ใหญ่ตอบ "เห็นด้วย" หรือ "ไม่เห็นด้วย" เก็บรวบรวมข้อมูล 2 ครั้ง คือ ครั้งแรกเมื่อเริ่มเปิดสอน และครั้งหลังเมื่อสิ้นสุดการสอน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาค่าความแตกต่างระหว่างการสอบครั้งแรกและครั้งหลัง แล้วหาค่าเฉลี่ยของทั้งสองกลุ่ม ทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยด้วยการทดสอบค่าที (t-test)

ฉลอง บุญญานันท์¹¹ กรรมการและเลขานุการ คณะกรรมการประเมินผลการทดลองโครงการแก้ไขการไม่รู้หนังสือแบบเบ็คเสร์จ จังหวัดลำปางและแพร่ ได้สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลไว้ดังนี้

¹¹ ฉลอง บุญญานันท์, สรุปรายงานผลของการทดลองการสอนนักศึกษาผู้ใหญ่หลักสูตรเบ็คเสร์จ (เอกสารอค์สำเนา, กองการศึกษาผู้ใหญ่, 2514), หน้า 7-10.

ความสามารถในการอ่าน

1. นักศึกษาผู้ใหญ่ในโครงการมีความสามารถในการอ่านอยู่ในระดับสูงกว่ากลุ่มควบคุม ซึ่งสอนตามหลักสูตรเดิม (การศึกษาชั้นมูลฐาน) แต่ความแตกต่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

2. ความสามารถในการอ่านของนักศึกษาผู้ใหญ่ในโครงการ เพิ่มขึ้นจากระดับ 3.95 ในการทดสอบครั้งแรก เป็น 6.42 ในการทดสอบครั้งหลัง

3. ความสามารถในการอ่านโดยเฉลี่ยเมื่อสิ้นสุดโครงการแล้วอยู่ในระดับ 6.42 แสดงว่า นักศึกษาผู้ใหญ่โดยเฉลี่ยพอมีความสามารถในการอ่านประโยคง่าย ๆ ได้เท่านั้น

ความสามารถในการคิดเลข

1. ความสามารถในการคิดเลขของนักศึกษาผู้ใหญ่ในโครงการสูงกว่ากลุ่มควบคุม คือระหว่าง 6.53 กับ 4.87 - แต่ความแตกต่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

2. การสอนตามหลักสูตรโครงการทำให้ความสามารถทางการคิดเลขสูงขึ้น คือจากระดับ 3.79 เป็น 6.53

3. ความสามารถในการคิดเลข โดยเฉลี่ยเมื่อสิ้นสุดโครงการ อยู่ในระดับ 6.53 หมายความว่า นักศึกษาผู้ใหญ่มีความสามารถคิดเลขโจทย์ บวก ลบ อย่างง่าย ๆ ได้

การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ พบว่า นักศึกษาผู้ใหญ่ส่วนใหญ่เปลี่ยนแปลงทัศนคติไปมาก กล่าวคือ ในจำนวนความคิดเห็นทั้งหมด 22 ข้อ ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงทัศนคติไปในทางที่ต้องการอย่างมีนัยสำคัญถึง 18 ข้อ ส่วนอีก 4 ข้อ ผู้เรียนมีทัศนคติที่ถูกต้องอยู่แล้วตั้งแต่ต้น จึงมีการเปลี่ยนแปลงเล็กน้อยแต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

จากการประเมินผลดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า การสอนตามโครงการนี้ทำให้นักศึกษาผู้ใหญ่มีความสามารถในการอ่านและคิดเลขดีพอสมควร และเปลี่ยนแปลงทัศนคติไปในทางที่ ต้องการ กองการศึกษาผู้ใหญ่จึงได้ขยายโครงการไปยังจังหวัดและภาคการศึกษาอื่น ๆ ตามแผนการขยายงานของโครงการที่ไว้วางไว้ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แผนขยายการดำเนินงานโครงการแก้ไขการไม่รู้หนังสือแบบเบ็ดเสร็จ¹²

ปี	จำนวน ภาคการศึกษา	จำนวน จังหวัด	จำนวน ชั้นเรียน	จำนวน นักศึกษาผู้ใหญ่
2514	1	2	20	487
2515	2	12	102	2,120
2516	6	32	280	5,600
2517	8	44	400	8,000
2518	9	51	600	12,000
2519	10	60	800	16,000
2520	12	71	950	19,000

อย่างไรก็ดี เนื่องจากโครงการนี้ดำเนินงานมาในระยะไม่นานนัก การวิจัยที่
เกี่ยวข้องกับโครงการจึงไม่มีนอกเหนือไปจากการประเมินผลการทดลองโครงการในจังหวัด
ต่าง ๆ

¹²Division of Adult Education, Department of General Educa-
tion, Ministry of Education, A Study of Nonformal Academic Program
for out-of-School Population in Thailand (1972), p. 56.